

Répási Krisztián

A terrorizmus az Európai Unióban

Az Európai Unió terrorfenyegetettsége az elmúlt közel másfél évtized során több szempontból is megváltozott. A változás nyomon követésében nagy segítséget nyújtanak az Europol által évente kiadott TE-SAT (Terrorism Situation and Trend Report) jelentések, amelyek a terrorizmus aktuális helyzetét és tendenciáit mutatják be. A jelentések a terrrorszervezeteket és a terrorcselekményeket motiváció alapján sorolják be, e szerint öt kategóriát különböztetnek meg: vallási indíttatású (iszlamista), szeptarista, szélsőbaloldali, szélsőjobboldali és Európában a radikális állat- és környezetvédő mozgalmakban manifesztálódó single issue („tematikus”) terrorizmust. Írásunkban átfogó képet próbálunk adni az Európai Unió szeptarista, szélsőbaloldali, szélsőjobboldali és vallási indíttatású (iszlamista) terrorfenyegetettségéről. A terrorizmusnak azért csak ezt a négy válfaját vizsgáljuk, mert a single issue terrorizmus túlságosan is kis szeletét alkotja a politikai erőszaknak.

Szeptarista terrorizmus

Az ETA útja a végleges tűzszünetig

Az ETA (*Euskadi Ta Askatasuna* – Baszkföld és Szabadság) 2011. október 20-án egyoldalúan végleges tűzszünetet hirdetett, ezáltal az európai szeptarista terrorizmus egyik legrégebbi képviselője mondott le az erőszakról. A tűzszünet bejelentése bizonyos szempontból érthető volt, mert az ETA a 2010-es évekre kétségtelenül meggyengült. A spanyol hatóságok az 1980-as évek közepén érték el az első jelentősebb sikerüket az ellene folytatott küzdelemben,¹ majd az ezt követő évtizedekben az ETA több magas rangú tagja is rendőrkézzre került. A francia és a portugál kollégákkal való együttműködés keretében a spanyol rendőrségnek és csendőrségnek sikerült felszámolni a terrrorszervezet Spanyolországon kívüli bázisait, búvóhelyeit és fegyverraktárait. Az ETA hanyatlása 2008 után gyorsult fel, és három év elteltével már nem volt képes arra, hogy a letartóztatásokra válaszul elhúzódó hadjáratba kezdjen a spanyol állam ellen.² Hanyatlásában ugyanakkor a baszk társadalom kifáradása és a terrrorszervezet iránti szimpátia csökkenése is jelentős szerepet játszott, a baszk terroristák ugyanis szünni nem akaró merényleteikkel egyre jobban elidegenítették maguktól a társadalmat. A hanyatlást a baszkföldi politikai élet szerves részét képező hazafias baloldal (*izquierda abertzale*) is érzekelte, és nyomást gyakorolt az ETA-ra, hogy véglegesen hagyjon föl az erőszakkal.³ A tűzszünet meghirdetése óta azonban nem történt előrelépés a baszkföldi konfliktus lezárását illetően, ugyanis az ETA még nem kezdte el fegyvereinek beszolgáltatását, továbbá nincs érdemi tárgyalás a kormány és a terrorista szervezet között.

1 Van Dongen, Teun: *Spanish Democracy and ETA's Long Decline*. *Aspen Institute Italia*, 2011. 10. 26.

2 TE-SAT 2012, 22–23. o.

3 Molnár Péter: *A baszk békefolyamat politikai buktatói*. *kitekintő.hu*, 2011. 10. 21.

A disszidens republikánusok jelentette fenyegetés Észak-Írországból

A nagypénteki egyezmény 1998-ban történt megkötése után számos katolikus és protestáns paramilitáris szervezet mondott le az erőszakról, s szolgáltatta be a fegyvereit.⁴ A katolikus oldalon azonban a békefolyamat nagyobb ellenállásba ütközött, mint a brit koronához hű fegyveres szervezeteknél, ugyanis az IRA-n belül többen olyannyira ellenezték a brit állammal való kiegyezést, hogy inkább szakítottak az anyaszervezettel, kiváltak belőle, és új, szakadár, vagy más néven disszidens szervezeteket hoztak létre.

A disszidens csoportok, elsősorban a Valódi IRA, az IRA Folytonosság és az Írország Katonái (*Óglaigh na hÉireann*),⁵ – nem válogatva a célpontok között – mindent megtesznek azért, hogy aláássák a békefolyamatot.⁶ Mindazonáltal a nagypénteki egyezmény, valamint a 2001. szeptember 11-i támadások utáni intézkedések nagyban segítettek a hatóságokat abban, hogy visszaszorítsák az észak-írországi politikai erőszakot. Egyrészt, „a Nagypénteki Egyezmény aláírása után nehezebbé vált az újoncok toborzása és kiképzése”,⁷ illetve a disszidenseknek szembe kellett nézniük azzal, hogy a lakosság döntő többsége már nem támogatja úgy a fegyveres „felszabadító” harcot, mint korábban. Másrészt 9/11-et követően az Egyesült Királyságban is nagyobb jogot és hatáskört kaptak a hatóságok a terrorizmus elleni harcban, s ez hatékonyabbá tette az északír terroristák elleni küzdelmet. A disszidenseknek komoly veszteséget jelentett az is, hogy a nagypénteki egyezmény aláírása után Írország már nem számított többé viszonylag biztos háttérnek.⁸ Ezenfelül fontos kiemelni, hogy míg az 1970–1980-as években az IRA külföldről is jelentős támogatást kapott, többek között Írországból, Líbiából, az USA-ban élő írektől, palesztin szervezetektől, illetve az ETA-tól,⁹ addig 1998-at követően ez az infrastruktúra már csak eléggé korlátozottan áll a rendelkezésére, így a militánsok a csökkenő külső és belső támogatás miatt nem tudják kiterjeszteni a tevékenységüket Észak-Írországon túlra.¹⁰ Ugyanakkor a jövőben a disszidensek növekvő fenyegetést jelenthetnek a biztonságra, mivel néhányan közülük egyesítették erőiket. 2012 júliusában a Valódi IRA, a Drogellenes Köztársasági Akció (*Republican Action Against Drugs – DAAD*) nevű önjelölt „rendfenntartó” szervezet, valamint a Valódi IRA-tól és az IRA Folytonosságtól függetlenül működő kisebb, paramilitáris csoportok és egyének egy több száz fősre duzzadt közös szervezetté olvadtak össze, s a fegyveres harc folytatása mellett döntöttek.¹¹

4 Az Ideiglenes IRA mellett a Hivatalos IRA, Az Ír Nemzeti Felszabadító Hadsereg, az Ulsteri Védelmi Szervezet, valamint részben az Ulsteri Önkéntes Erő és a Lojalista Önkéntes Erő is letette a fegyvert.

5 A disszidens szervezeteken belül is voltak konfliktusok. Nemcsak az IRA Folytonosságból, hanem a Valódi IRA-ból kivált militánsok is „Óglaigh na hÉireann”-nek nevezik saját csoportjukat. A szakértők szerint kettejük közül a Valódi IRA-ból kiváltak jelentik a nagyobb veszélyt.

6 Rendőrök és katonák ellen hajtottak végre halálos áldozatokkal is járó támadásokat, frekvenciált helyeken, például bevásárlóközpontoknál gyújtogattak, valamint az infrastruktúrát is célba veszik, utak és vasúti sínek mentén helyezve el robbanószerkezeteket. Lásd TE-SAT 2009, 30. o.

7 Horváth Attila: *Képesek lesznek-e az észak-írországi disszidens katolikus terrorcsoportok az Egyesült Királyság társadalmát és kritikus infrastruktúráját veszélyeztetni? biztonságpolitika.hu*, 2009. 05. 07. 12. o.

8 Uo.

9 Demkó Attila: *Az Ír Köztársasági Hadsereg stratégiája és az arra adott brit válasz napjaink gerillaháborúinak tükrében. Kül-Világ*, 2007. 3–4. sz. 105. o.; Horváth: i. m. 7. o.

10 Horváth: i. m. 12–13. o.

11 Az IRA Folytonosság megőrizte az önállóságát, és nem csatlakozott az „egyesült új IRA-hoz”. Lásd McDonald, Henry: *Republican dissidents join forces to form a new IRA. The Guardian*, 2012. 07. 26.

Függetlenségi küzdelem és klánharcok Korzikán

A Korzikai Nemzeti Felszabadítási Front (*Fronte di Liberazione Naziunale Corsu – FLNC*) 1976 óta játszik vezető szerepet a sziget függetlenségéért, valamint a korzikai nyelv és kultúra megőrzéséért vívott fegyveres küzdelemben. Bár kifelé sokáig egységesnek tűnt, az IRA-hoz hasonlóan a belső pártharcokat a korzikai radikálisok sem tudták elkerülni, és az 1990-es évek elején a szervezeten belüli konfliktusok szakadást okoztak az FLNC-ben. A különböző frakciók és szakadár csoportok működése az erőszak eszkalálódását hozta magával, ami Claude Erignac korzikai prefektusnak (a francia állam legfelsőbb szintű képviselőjének) 1998-as meggyilkolásával tetőzött.¹²

A gyilkosság után a Lionel Jospin miniszterelnök által elindított kezdeményezés, az úgynevezett Matignon-folyamat keretében a sziget szélesebb körű autonómiát kapott volna, ám a status quo megváltoztatását célzó javaslatot a 2003-ban tartott népszavazáson kis többséggel ugyan, de a korzikaiak elutasították.¹³ Ezt követően az FLNC megmaradt magja felmondta az 1999-ben kötött tűzszünetet, és újrakezdte a támadásokat, így módon a 2000-es évek nagy része az előző évtizedhez hasonlóan a francia állam és a kisebb-nagyobb szeparatista csoportok egymás elleni harcával telt. Ez utóbbiak idővel vagy inaktív-vá váltak, vagy beolvadtak a Korzikai Nemzeti Felszabadítási Frontba, amelynek 1990-es évek elején kivált frakciói 2008-ban, csaknem húsz év után, visszatértek az anyaszervezethez, és azóta az „újraegyesült” FLNC nevében követik el a támadásokat.¹⁴

A korzikai szeparatisták, militánsok egyrészt olyan személyek magántulajdona (nyaralók, bérelhető házak, illetve ingatlanügynökségek) ellen intéznek támadásokat, akiket nem tekintenek korzikainak, másrésztől a francia állam szimbólumait – kormányhivatalokat, a rendőrséget és katonai létesítményeket – is célba veszik.¹⁵ Az elmúlt évtizedek merényletei nem korlátozódtak Korzikára (Ajaccio, Bastia, Bonifacio, Vescovato), mert a szeparatisták a kontinentális Franciaország területén (Párizs, Nizza, Marseilles, Avignon) is lecsaptak.¹⁶ Az 1990-es években a francia kormány súlyosabb büntetési tételeket vezetett be, és részben emiatt az elmúlt több mint tíz évben jelentősen csökkent a támadások és a merényletkísérletek száma. A csökkenés azonban annak is betudható, hogy a korzikaiak jelentős többsége lényegében lemondott a teljes függetlenségről, és a Franciaországtól való elszakadás már nem mozgat meg akkora tömegeket, mint korábban.¹⁷

A Galíciai Ellenállás

A galíciai robbantásos merényletek Európa egy kevésbé ismert elszakadáspárti törekvésére irányítják rá a figyelmet. A Spanyolország északnyugati részén elhelyezkedő, Portugáliával szomszédos autonóm közösségen belül keményvonalas elszakadáspártiak egy kis csoportja 2005 óta Galíciai Ellenállás (*Resistência Galega – RG*) néven egy független,

12 Terrorist Organization Profile: *Fronte di Liberazione Naziunale di a Corsica*. *Study of Terrorism and Responses to Terrorism*, 2014. 01. 17.

13 Bardsley, Daniel: *Corsica considers independent status*. *The National*, 2010. 10. 18.

14 TE-SAT 2009, 29. o.

15 TE-SAT 2010, 28–29. o.

16 *Front de la Liberation Nationale de la Corse [FLNC]*. *GlobalSecurity.org.*, 2014. 01. 20.

17 Uo. és Bardsley, Daniel: i. m.

szocialista berendezkedésű galíciai állam megteremtéséért küzd erőszakos módszerekkel.¹⁸ A régióban lévő militáns szeparatizmus kezdete – hasonlóan Észak-Írországhoz és Korzikához – az 1970-es évekig nyúlik vissza,¹⁹ ebből adódóan a támadásokat nem egy új, korábban ismeretlen jelenségként kell értelmezni, hanem sokkal inkább az évtizedek óta tartó elszakadásért folyó küzdelmek egy újabb állomásaként, megnyilvánulási formájaként. A hatóságok szerint a terrorista szervezet három nagyobb sejtből áll: kettő Santiago de Compostelában és Vigo városában működik, a harmadik pedig egy állandó mozgásban lévő osztag, amely rendszeresen változtatja búvóhelyét. A Galíciai Ellenállás összlétszáma ugyanakkor – az aktivistákat és a szimpatizánsokat is beleértve – mindössze körülbelül 200-ra tehető.²⁰ A TE-SAT-jelentések szerint az RG robbanószerkezetekkel és gyújtópallakkal 2005-től több mint két tucat, nagy anyagi károkat előidéző, ugyanakkor személyi sérülést nem okozó támadást hajtott végre a régióban bankok, országos politikai pártok irodái, a biztonsági erők, energiavállalatok, ingatlanügynökségek és állásközvetítő cégek irodái és az országos lefedettségű tvétársaságok ellen.²¹ Mindazonáltal az Europol kiadványai a letartóztatások miatt egyre csökkenő függetlenségpárti támadásokat két csoportra bontják: a merényletek egy részét a Galíciai Ellenállás tagjai számlájára írják, a többit viszont a szervezettől független személyek vagy kisebb csoportok hajtották végre.²²

Kurd és tamil szeparatista tevékenység az EU-ban

A TE-SAT-jelentések azokról a szervezetekről is szót ejtenek, amelyek ugyan nem hajtának végre támadásokat, de a terrorizmussal összefüggő tevékenységet folytatnak, emiatt szükségesnek tartjuk, hogy érintőlegesen foglalkozzunk velük. A szeparatisták kapcsán két szervezetről van szó, a Kurd Munkáspártról (*Partiya Karkerên Kurdistanê – PKK*) és a Tamil Tigrisekről (*Liberation Tigers of Tamil Eelam – LTTE*).

Megpróbálván exportálni az erőszakot, a PKK az 1990-es évek elején török tulajdonban lévő utazási irodákat, éttermeket, bankokat gyűjtött fel Németországban. Vezetőjük, Abdullah Öcalan elfogása után azonban a szervezet egy új, kétirányúnak is nevezhető stratégiát kezdett alkalmazni, melynek egyik eleme, hogy Nyugat-Európában a felvonulások, fesztiválok során kifejtett erőszakmentes propagandára összpontosít, hogy minél több új tagot és támogatót toborozzon, ezzel párhuzamosan viszont a fegyveresek folytatják a függetlenségi harcot Törökországban.²³ Azonban az új stratégia csak lecsökkentette az EU területén lévő török érdekeltségek elleni támadásokat, de nem szüntette meg teljesen: az Europol és a német Alkotmányvédelmi Hivatal jelentései szerint minden évben számos olyan vandalizmusba, gyújtogatásba torkolló akció történik, amelyeket a PKK-val lehet kapcsolatba hozni. A PKK-hoz hasonlóan 2009 májusában legyőzött Tamil Tigrisek sem a politikai indíttatású támadásokra koncentrálnak az EU-ban, hanem a logisztikai háttér kialakítására, remélvén, hogy újra tudják kezdeni a harcot Srí Lankán.²⁴

18 TE-SAT 2011, 22. o.

19 Miguel, Carlos Ruiz: *A propósito del terrorismo galleguista. La Ilustración Liberal*, Número 35 (2008), 2014. 01. 20.

20 Fernández, D.: *La Audiencia Nacional considera a Resistencia Galega grupo terrorista. 20 minutos.es*, 2010. 10. 20.

21 TE-SAT 2011, 22. o.

22 TE-SAT 2013, 25. o.

23 Wittrock, Philipp: *How the PKK Operates in Europe. Spiegel online*, 2008. 11. 07.

24 Corder, Mike: *Tamil Tigers still active in Europe. 3 News*, 2011. 10. 14.

A szélsőbaloldali terrorizmus

A marxizmus-leninizmustól az anarchizmusig

Az európai szélsőbaloldali terrorizmus az 1970-es évek eleje és az 1980-as évek vége között volt a legaktívabb: Nyugat-Németországban, valamint Nyugat- és Dél-Európában számos szélsőbaloldali, túlnyomórészt a marxizmus-leninizmus eszméjét valló szervezet hajtott végre terrorcselekményeket a kapitalista rendszert és annak „kiszolgálóit” szimbolizáló célpontok ellen.²⁵ A terrorista szervezetek – amelyekre nagy hatással voltak a dél-amerikai gerillamozgalmak,²⁶ valamint Carlos Marighella brazil forradalmár elképzeléseinek összefoglalója a városi gerillaharcról, a *Városi gerilla kézikönyve*²⁷ – saját magukat a „forradalom élcsapataként” aposztrofálták, céljukat pedig robbantásos merényletekkel, fegyveres támadásokkal vagy emberrablásokkal próbálták elérni. A merényletek többek között az állam képviselői (ügyészek, bírók, rendvédelmi szervek tagjai), a tőkét és a „kizsákmányolást” képviselő személyek (üzletemberek), szélsőjobboldali szervezetek, politikusok, valamint amerikai és NATO-célpontok ellen irányultak. A sors fintora, hogy ez utóbbiak kapcsán az NSZK-ban a szélsőbaloldali terroristák közös platformra kerültek a szélsőjobboldali militánsokkal, ugyanis az 1980-as években a neonáci fegyveresek több merényletet is elkövettek az országban állomásozó, megszállóknak tekintett amerikai katonák ellen.²⁸ A szélsőbaloldali terrorszervezetek nagy része az ellenük folytatott, eredményesnek tekinthető küzdelemnek és a keleti blokk összeomlásának köszönhetően az 1980-as évek végén, illetve az 1990-es évek folyamán feloszlott, azonban a terrorizmus szélsőbaloldali válfaja mégsem tűnt el Európából, mert más formában ugyan, de továbbra is biztonsági kockázatot jelent az érintett államoknak.

A TE-SAT-jelentésekben összesen nyolc országgal kapcsolatosan olvashatunk szélsőbaloldali terrorcselekményekről,²⁹ de a merényletek több mint 90%-a mindössze három országra – Olaszországra, Görögországra és Spanyolországra – koncentrálódik. A marxista terrorszervezetek meglehetősen sokáig aktívak maradtak mindhárom mediterrán országban, és csak a 2000-es évek elejére-közepére sikerült őket felszámolni,³⁰ azonban a marxista-leninista erőszak csökkenésével párhuzamosan a 2000-es évek során különböző anarchista fegyveres csoportok jelentek meg.³¹

25 Az akkori idők fontosabb terrorista szervezetei közé tartozott a nyugatnémet Vörös Hadsereg Frakció, az olasz Vörös Brigádok, a francia Közvetlen Akció, a belga Harcoló Kommunista Sejték, a spanyol Október Elseje Antifasiszta Ellenállási Csoportok, a portugál Április 25-e Népi Erők, a görög November 17-e Forradalmi Szervezet, valamint nem utolsósorban a török Forradalmi Baloldal (1994-től Forradalmi Népi Felszabadítási Párt-Front).

26 Például az uruguayi Tupamaro gerilláinak fegyveres küzdelme.

27 Resperger István - Kiss Álmos Péter - Somkúti Bálint: *Gerillaharc a betondzsungelben. Hadtudomány*, 2013. június. 116. o.; Chaliand, Gérard - Blin, Arnaud: „From 1968 to Radical Islam”. In Chaliand, Gérard - Blin, Arnaud (eds.): *The History of Terrorism from Antiquity to Al Qaeda*. Los Angeles, 2007, University of California Press, 233. o.

28 Hoffman Bruce: *Right-Wing Terrorism in Europe since 1980. The Rand Corporation*, October 1984. 11–12. o.

29 Görögország, Olaszország, Spanyolország, Németország, Portugália, Csehország, Ausztria és Dánia.

30 Hozzá kell tenni, hogy Görögországtól és Olaszországtól eltérően Spanyolországban a marxista erőszak csak marginálizált formában volt jelen.

31 Görögországban a Forradalmi Harc, a Forradalmi Szekta és a Tűz Sejtjeinek Összeesküvése, Olaszországban pedig az Informális Anarchista Szövetség. A spanyolországi anarchista támadások kapcsán a források nem vagy csak ritkán jelölik meg, hogy kik és hányan hajtották végre a merényleteket. Mindazonáltal a kevés rendelkezésre álló információból azt lehet leszűrni, hogy a támadásokat mindössze 3-6 fős, egymástól függetlenül működő csoportok hajtották végre.

Napjaink szélsőbaloldali terrorizmusát illetően Németország bizonyos értelemben kivételnek számít, ugyanis a 2001 és 2007 között 25 gyújtogatással végződő támadást elkövető Militante Gruppe³² felszámolása óta mindössze egy terrorcselekményt jelentett az Európának.³³ Ezért a TE-SAT-kiadványok a szélsőbaloldali terrorizmussal összefüggő tevékenységgel kapcsolatosan Németországot elsősorban egy, a 1970-es évek végén alakult török szélsőbaloldali szervezet kapcsán említik meg. A Törökország alavita közösségében gyökerező, marxista-leninista nézeteket valló Forradalmi Népi Felszabadítási Párt-Front (*Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi - DHKP-C*)³⁴ a fegyveres támadások nagy részét, köztük az öngyilkos merényleteket Törökországban követi el, míg az európai uniós országokban ritkán hajt végre erőszakos cselekményt,³⁵ és tevékenysége inkább a propagandaterjesztésre, a toborzásra, valamint a főként illegális úton történő pénzszerzésre korlátozódik.³⁶ A szervezethez a 2000-es évek óta egyetlen terrorcselekménynek minősített támadás sem köthető az Európai Unió területén, emiatt – hasonlóan a Kurd Munkáspárt-hoz és a Tamil Tigrisekhez – külön kezelnék az EU országaiban merényleteket is elkövető terrorszervezetektől.

Anarchista egységfront?

A 2010-es években az Európai Unió két legjelentősebb szélsőbaloldali (anarchista) terrorszervezete a görög Tűz Sejtjeinek Összeesküvése (*Szünomoszia Pürinon tisz Fotiasz - SZPF*) és az olasz Informális Anarchista Szövetség (*Federazione Anarchica Informale - FAI*). Közös tulajdonságuk, hogy mindkét szervezet egy decentralizált, határokon átnyúló hálózat kialakítására törekszik, és az elmúlt években nemcsak egymással, hanem a más országokban működő anarchistákkal is keresték a kapcsolatot, hogy támadásaik némi képp összehangoltabbak legyenek. Ebbe a keretbe illeszthető, hogy 2013 júniusában a Tűz Sejtjeinek Összeesküvése megjelentetett egy kiáltványt Főnix-terv címen, amelyben az egymással való szolidaritást és a minél szélesebb körű, nemzetközi összefogást szorgalmazták. Az Európa határain is átnyúló együttműködésre való ismételt felhívások szerte a világon pozitív visszhangra találtak az anarchisták körében: 2012 és 2013 során Spanyolországban, Hollandiában, az Egyesült Királyságban, Oroszországban, Chilében, Argentínában, Mexikóban és Indonéziában „szimpátiamerényleteknek” is nevezhető támadásokat hajtottak végre különböző anarchista csoportok, tiltakozva a bebörtönzött görög és olasz anarchisták fogva tartása ellen. Bár ezeket az akciókat túlnyomórészt a FAI nevében követték el, a nyomozások eredménye szerint a kivitelezésük színvonala elmarad a FAI olaszországi támadásaitól.³⁷

32 Schmidt, Caroline - Hipp, Dietmar: Ivory Tower Arson Arrest: Berlin Struggles to Define 'Terror'. *Spiegel online*, 2007. 08. 27.

33 TE-SAT 2012, 26. o.

34 Özcan, Nihat Ali: *Waiting for new waves of terror*. *Hürriyet*, 2013. 02. 07.

35 Korábban Németországban több török tulajdonban lévő bankot is felgyújtottak. Lásd a német Alkotmányvédelmi Hivatal 2004-es évről szóló jelentését: *2004 Annual Report on the Protection of the Constitution*. 2005. 216. o.

36 DHKP/C (Revolutionary People's Liberation Party/Front). *Turkish National Police*, 2014. 03. 25.

37 TE-SAT 2013, 32–33. o., valamint az olasz nemzetbiztonsági szolgálatok 2013-as évről szóló jelentése: *Relazione sulla politica dell'informazione per la sicurezza. Sistema di informazione per la sicurezza della Repubblica*, 2014. 44. o.

A szélsőbaloldali terrorizmus mint a földközi-tengeri térség visszatérő problémája

Napjainkra a szélsőbaloldali terrorizmus az 1970-es, 1980-as évek marxista-leninista voluntárához képest sok tekintetben megváltozott, mindazonáltal a különbségek mellett számos közös vonást is felfedezhetünk a két irányzat között.

A jelenkori szélsőbaloldali terrorizmus egyik jellemző vonása, hogy a marxista-leninista szervezetek közül szinte már mindegyik feloszlott, s átadták helyüket az anarchista fegyveres csoportoknak. Bár az olasz Új Vörös Brigádok, a spanyol Október Elseje Antifasiszta Ellenállási Csoportok és a görög November 17-e Forradalmi Szervezet egészen a 21. század első évtizedéig biztonsági kockázatnak számított, ők lényegében túlélték önmagukat, s fennállásuk utolsó éveiben már közel sem jelentettek akkora veszélyt, mint az azt megelőző évtizedekben. Ennek legfőbb oka, hogy az 1990-es évek után már nem állt rendelkezésükre az az „infrastruktúra”, az az egykori szocialista országok és Európán kívüli fegyveres szervezetek (például a PFSZ) által fenntartott támogatói hálózat, ami annak idején ellátta őket fegyverekkel, szükség esetén bújóhelyet tartott fenn a részükre, vagy kiképzést biztosított nekik például Dél-Jemenben vagy Líbiában.³⁸ Ezzel a problémával az anarchista terroristák is szembesülnek: a marxista-leninistákhoz képest jóval kevesebb anyagi forrásuk van, és a merényletek elkövetéséhez szükséges tudást is nehezebb megszerezniük.

Az ideológiai eltérés szembevetendő. A marxista terrorszervezetek lényegében azt akarják, hogy egy mindent elsöprő forradalom kiobbantásával megdőljön a fennálló, kapitalista alapokon álló rendszer, ami után proletárdiktatúrát vezetnek volna be. Mindez ma már jóval kevesebb fiatal mozgat meg, mint a globalizációellenességgel szimpatizáló, mindenféle hatalmat, diktatúrát és ebből jövő elnyomást elutasító anarchizmus.

Napjaink szélsőbaloldali terrorizmusa jóval kevesebb országot érint, ugyanis a legtöbb terrorcselekmény az úgynevezett „mediterrán anarchista háromszögben”³⁹ történik. Ennek feltételezhetően részben az az oka, hogy ezekben az országokban az elmúlt években rendkívül megugrott a munkanélküliek száma, részben pedig az, hogy mindhárom országban – még ha változó intenzitással is, de – évtizedek óta permanensen jelen van a szélsőbaloldali terrorizmus.

A célpontokat tekintve az anarchisták egyrészt ugyanazokat támadják, mint a marxista-leninisták (pénzintézetek, a tőzsde épülete, üzletemberek, politikusok, diplomáciai képviselők, a szélsőjobboldal, valamint az „elnyomást” megtestesítő rendőrök és a büntetés-végrehajtási intézetekben dolgozók). Másrészt viszont a minél nagyobb támogatói bázis kiépítése végett a célpontok körét ki is szélesítették. Ily módon a „kizsákmányolás” szimbólumainak tekintett munkaközvetítő cégek, benzinkutak, a „pazarlást” jelképező ingatlanirodák, luxusautókat áruló kereskedések, sőt Spanyolországban a fényűzéssel vádolt uralkodócsalád és az egyház közötti kapcsolat miatt a templomok is célpontjaik közé kerültek, csakúgy, mint a „környezetet romboló”, nagy volumenű építkezések és az atomenergia felhasználással összefüggésbe hozható vállalatok, személyek.⁴⁰

38 Steward, Scott: *Greek's Radical Left: The Dangers of the Disaffected and the Unemployed*. Stratfor, 2013. 03. 14.

39 TE-SAT 2013, 31. o.

40 Ugyanakkor a marxistákkal ellentétben az anarchisták eddig még nem támadtak meg NATO-célpontot.

A végrehajtásban a marxistákhoz hasonlóan az anarchisták sem hívei a tömeges halálos áldozatokkal járó merényleteknek, ugyanakkor az akciók nagy többsége a marxista támadásokkal ellentétben az anyagi kár okozására koncentrál és nem a személyi sérülésre,⁴¹ a támadások túlnyomó része gyújtogatás, és nem robbantásos merénylet,⁴² az emberrablás pedig már nem része a cselekményeiknek.

Az anarchisták határokon átnyúló hálózat létrehozására irányuló törekvése a szélsőbaloldali terrorizmus történetében nem példa nélküli kísérlet. Az 1980-as évek közepén a Vörös Hadsereg Frakció és a franciaországi Közvetlen Akció egy „antiimperialista front” kialakítását szorgalmazta, összefogva a görög, az olasz és a spanyol marxistákkal, ám a kezdeményezésből nem lett semmi, mert egyrészt ez utóbbiak nem tanúsítottak túl nagy érdeklődést az összefogás iránt, másrészt a Közvetlen Akciót néhány éven belül felszámolta a hatóság.⁴³ Napjainkban az anarchisták az antiimperializmust a kölcsönös szimpátiával, az állam által gyakorolt „elnyomás” elleni küzdelemmel, valamint a bebörtönzött bajtársakkal való szolidaritással helyettesítették, és ezekre az elvekre hivatkozva kísérlik meg kialakítani decentralizált hálózatukat. Próbálkozásuk részben sikeres, mert nemcsak a Mediterráneumban, hanem a kontinens más régióiban, néhány dél-amerikai országban, sőt Délkelet-Ázsiában is pozitív visszhangra talált a kezdeményezésük. Ugyanakkor ezek a szolidaritásból elkövetett merényletek – kis erejű, eseti jellegű koordinálatlan támadásokról lévén szó – inkább csak jelképesek, mint veszélyesek.

Szélsőjobboldali terrorizmus

Gyűlöletcsoportokhoz köthető erőszakos cselekmények

Hasonlóan a terrorizmus szélsőbaloldali és szeparatista válfajához, az európai szélsőjobboldali terrorizmus története is az 1970-es és 1980-as évekre nyúlik vissza. A szélsőjobboldali terror akkoriban főként három országot, az NSZK-t, Franciaországot és Olaszországot érintette. Franciaországban többek között az Odessa, Delta és az Európai Nacionalista Fasiszták (*Faiseaux Nationalistes Europeen*), míg az NSZK-ban a Német Akciócsoport (*Deutsche Aktionsgruppe*) és a Karl-Heinz Hoffmann vezette Hoffmann Katonai Sportklub (*Wehrsportgruppe Hoffmann*) hajtott végre robbantásos merényleteket és fegyveres támadásokat.⁴⁴ Ez utóbbihoz köthető az 1980. szeptember 26-án, a müncheni Oktoberfesten elkövetett merénylet is.⁴⁵ A korabeli szélsőjobboldali terrorizmus azonban Olaszországban tetőzött, ahol a számos újfasiszta szervezet közül az Új Rend (*Ordine Nuovo*) és a Forradalmi Fegyveres Sejtek (*Nuclei Armati Rivoluzionari - NAR*) követték el a leg-

41 Általában zárva lévő irodaházaknál, bankfióknál, vagy nem csúcsporgalomban hajtják végre az akciókat, sokszor figyelmeztető hívás érkezik a támadás előtt, illetve, ha bombamerényletről van szó, akkor a bomba többnyire egy kis erejű és primitív módon összeállított, gyakran postai küldeménybe rejtett szerkezet.

42 A bővebben nem tárgyalt dániai, portugáliai, csehországi és ausztriai, szélsőbaloldali terrorcselekménynek minősített akciók is gyújtogatások voltak.

43 Mareš, Miroslav: *Extreme Left Terrorism in Contemporary Europe from 'Communist Combattant Parties' to Militant Campaigns*. *Central European Political Studies Review*, vol. 9. no. 4.

44 Hoffman, Bruce: i. m. 3. o.

45 A szervezet egyik tagjának, Gundolf Köhlernek az Oktoberfesten felrobbantott csőbombája 13 emberéletet követelt, köztük a merénylőét is.

pusztítóbb bombatámadásokat, köztük az 1980 augusztusában, a bolognai pályaudvaron végrehajtott, 85 halálos áldozatot követelő merényletet. Mindazonáltal az 1980-as évek közepére a szélsőjobboldali terrorizmus alábbhagyott: céljukat, miszerint olyan zűrzavaros közállapotot idézzenek elő, ami alkalmas lehet egyrészt a szélsőjobboldali hatalomátvételre, másrészt a későbbiekben egy autoriter vagy totalitárius rendszer kialakítására,⁴⁶ nem érték el, és az akkoriban működő militáns szervezetek idővel feloszlottak. Mindezek ellenére a politikai jobbszélről jövő fegyveres erőszak – alacsonyabb szinteken ugyan, de – érezhetően jelen van, céljuk elérése érdekében ugyanis a szélsőjobboldali csoportok adott esetben továbbra sem riadnak vissza a gyilkosságoktól vagy a robbantásoktól.⁴⁷ Jó példa erre a „dönergylkosságok” néven elhíresült, magukat Nemzetiszocialista Földalatti Mozgalomnak (*Nationalsozialistischer Untergrund - NSU*) nevezett, háromfős német neonáci csoport által elkövetett gyilkosságsorozat és bombatámadások.⁴⁸

Magyar vonatkozású esetek. Hazánk az Europolnak a 2009-es évre vonatkozóan jelentett négy, a Hunnia-mozgalomhoz, vagy más néven a Magyarok Nyilai Nemzeti Felszabadító Hadsereghez köthető sikertelen terrorcselekményt. A szervezet alapítóinak, Budaházy Györgynek és Toroczkai Lászlónak a szándéka az volt, hogy a Magyarországon belül megalakuló független „árnyékállam” idővel átvehesse az irányítást a törvényesen megválasztott kormánytól. Budaházyék 2009. április 8-án MSZP-s országgyűlési képviselők házánál akartak focilabdába rejtett pokolgépet felrobbantani, amit a rendőrség még időben megakadályozott. Káli Sándor miskolci polgármester ellen is terveztek merényletet, de útban a politikus háza felé a gyanúsítottak meggondolták magukat, és végül egy elhagyott területen hozták működésbe a robbanószerkezetet.⁴⁹ Szélsőjobboldali erőszakra szóló, fontosnak tartjuk megemlíteni a 2008-ban és 2009-ben elkövetett magyarországi cigánygyilkosságokat is. A támadássorozat a TE-SAT 2010-es kiadványában szerepel ugyan, de nem terrorizmusként van feltüntetve, mégpedig az Europol szerint azért, mert a nyomozás akkori szakaszában nem volt bizonyított, hogy politikai motivációjú gyilkosságokról van-e szó.⁵⁰

Magányos elkövetők

A szélsőjobboldali terrorizmus az úgynevezett magányos farkasok által végrehajtott akciókban is tetet ölthet, amelyek közül a legpusztítóbb minden kétséget kizáróan a 2011. július 22-én Norvégiában Anders Behring Breivik által Oslóban és Utøya szigetén elkövetett

46 Hoffman, Bruce: *Inside Terrorism*. New York, 2006, Columbia University Press, 238. o.

47 Bár a TE-SAT-jelentések mindössze kilenc szélsőjobboldalhoz köthető terrorcselekményt vagy arra való kísérlet tartanak nyilván, az elmúlt 10-15 évben számos olyan, szélsőjobboldaliak által elkövetett támadás történt, ami a terrorizmus és az extrémizmus közötti keskeny határvonalon mozgott.

48 2011 novemberében a német rendőrség fényt derített azokra a 2000 és 2006 között elkövetett gyilkosságokra, amelyek során nyolc török és egy görög származású, kisvállalkozásokat üzemeltető bevándorlót öltek meg. Mindezek mellett hozzájuk köthetőek még a 2001-ben és 2004-ben Köln bevándorlók lakta negyedében történt robbantások is, valamint 2007-ben egy bankrablás során megölték egy őket megállítani próbáló rendőrnőt is. Lásd Horváth Attila: A németországi rasszista gyilkosságok háttere. *Nemzet és biztonság*, 2012. 1. sz. 64–65. o. A TE-SAT-jelentések statisztikai adatai között a terroristacsoportként kezelt NSU támadásai nem szerepelnek, feltehetően azért, mert csak évekkel később derült rájuk fény, és visszamenőlegesen az Europol már nem tudott változtatni a korábban publikált jelentéseken.

49 Magyarok Nyilai Nemzeti Felszabadító Hadsereg/Hunnia Mozgalom. *Athena Intézet*, 2013. 11. 13.

50 TE-SAT 2010, 39. o.

kettős merénylet volt.⁵¹ A huszadik század második felében a magányos merénylő figurája szorosan összekapcsolódott a vezető nélküli ellenállás fogalmával. A vezető nélküli ellenállás modellje szinte párhuzamosan jelent meg és terjedt el az amerikai szélsőjobboldalon, valamint a *single issue* erőszak képviselői között. Körülbelül egy évtizednyi késéssel a radikális muzulmánok is elkezdték alkalmazni. Az elgondolás azon alapul, hogy a merényletet végrehajtó személy nem áll kapcsolatban magával a szervezettel, és azért tűnik hatásosnak, mert az egyedül dolgozó elkövetők nincsenek, vagy legalábbis nehezen kerülnek a hatóság látókörébe.

A rasszizmus és az antiszemitizmus által motivált „magányos farkas”-támadások azonban nemcsak az Egyesült Államok, hanem az Európai Unió számára is állandó fenyegetést jelentenek. A 2000-es években megszorodott, magányos merénylők által végrehajtott támadások vagy merényletkísérletek elsősorban nyugat-, észak- és dél-európai országokat érintettek.⁵² A potenciális elkövetőkkel kapcsolatban érdemes kiemelni az Egyesült Királyságot, részben David Copeland, „a szögbombás terrorista” kapcsán,⁵³ részben pedig azért, mert az elmúlt években több olyan jobboldali szélsőségest vettek őrizetbe, akiknek a lakásán tucatnyi lőfegyvert, csőbombákat, szögbombákat, illetve bombákhoz szükséges alapanyagot (hidrogén-peroxidot, lőport stb.) találtak.⁵⁴ A kontinens keleti felén élő szélsőjobboldaliakat sokáig nem hozták összefüggésbe a jelenséggel, ám napjainkra mindez megváltozott: 2012 novemberében a rendőrség őrizetbe vette a lengyel parlament épületét felrobbantani akaró, antiszemita és ultranacionalista nézeteiről ismert vegyészprofesszort, Brunon Kwiecint, valamint 2013 júliusában Nagy-Britanniában letartóztatták az ukrán származású, gyilkosságot és robbantásos merényletet is elkövető Pavlo Lapsint.⁵⁵

Változó ideológiák a szélsőjobboldalon

A támadások motivációit vizsgálva általánosságban megállapítható, hogy Európában egyrészt jelen vannak még a „hagyományos”, faji alapon a fehér ember felsőbbrendűségét hirdető és a „világuralomra törő zsidókkal” kapcsolatosan összeesküvés-elméleteket gyártó neonáci szervezetek. Másrészt a neonáci ideológia az elmúlt 20-25 évben Nyugat-, Észak- és Dél-Európában, valamint Németországban némiképp háttérbe szorult, és helyét átvették a posztindusztriálisnak nevezett szélsőjobboldali csoportok. A nagyszámú bevándorló közösségekkel rendelkező országokban a szélsőjobboldaliak a migránsokra és a menedékkérőkre több szempontból is fenyegetésként tekintenek, mert úgy vélik, hogy

51 Tálás Péter – Csiki Tamás: *Az oslói/utóyai merényletről. ZMNE SVKK Elemzések*, 2011/8. 1. o. Mivel a kettős merénylet a nem EU-tag Norvégiában történt, a TE-SAT-jelentések csak a szélsőjobboldali terrorizmussal, illetve a szélsőjobboldali politikai erőszak más megnyilvánulási formájával kapcsolatos trendek felvázolásánál írnak róla, de a statisztikai adatok között nem szerepel.

52 Például Belgiumot, Svédországot és Olaszországot. Lásd Diab, Khaled: *Terror in the park. Al-Ahram*, 2006. 05. 18–24.; Anderson, Christina: *A Murder Trial in Sweden. With Echoes of Norway. The New York Times*, 2012. 05. 15.; Bravi, Alessandra – Innocenti, Simone – Sanna, Federica: *Agguato razzista nei mercati di Firenze. Corriere della Sera*, 2011. 12. 13.

53 David Copeland 1999. április 17. és 30. között három robbantásos merényletet hajtott végre London jórészt bevándorlók lakta negyedeiben, valamint a meleg közösség által kedvelt Admiral Duncan kocsmánál. Lásd Tálás – Csiki: i. m. 4. o.

54 Goodwin, Matthew: *Lone Wolves: What Can We Do?* 2011. 07. 23.

55 Leszkowicz, Dagmara – Goettig, Marcin: *Poland says extremist planned to blow up parliament. Reuters*, 2012. 11. 20.; Dodd, Vikram: *Student pleads guilty to attacks on Midlands mosques. The Guardian*, 2013. 10. 21.

nemcsak a gazdaságra és a közrendre, hanem a többségi társadalom kultúrájára is veszélyt jelentenek. A szélsőjobboldaliak tehát nem is elsősorban faji alapon ellenzik a bevándorlást, hanem főként kulturális szempontból, azt hangoztatván, hogy a bevándorlók kultúrája nem összeegyeztethető az európaival, ennek megfelelően pedig a célpontjaik elsősorban a muzulmán migránsok.⁵⁶

Közép-Európában és a kontinens keleti felén a szélsőjobboldalnak egy másik arcával találkozhatunk, ugyanis a rendszerváltás után létrejött szélsőjobboldali szervezetek elsősorban a két világháború közti időszak jelszavait visszhangozzák, amikre leginkább a zsidó- és cigányellenesség, valamint a szélsőséges antikommunizmus a jellemző.⁵⁷ Az elhúzódozó gazdasági problémákból adódó létbizonytalanság, a növekvő EU-ellenesség, a fősodorbéli politikai pártokban való csatlódás kitűnő táptalajt adnak a bűnbakkeresésnek, a pluralizmusellenességnek, az erősödő nacionalizmusnak és a különböző (etnikai, szexuális vagy vallási) kisebbségekkel szembeni intoleranciának.⁵⁸

Aktivizálódó szélsőjobboldal

A TE-SAT-jelentések kiemelik, hogy a jobboldali szélsőségesek jelentős mennyiségű fegyverkészletet halmoznak fel, ugyanakkor a hatóságok szerint a radikálisoknak nem feltétlenül céljuk, hogy használják is a fegyvereket és a robbanóeszközöket, ám ezeknek pusztá birtoklása is potenciális veszélyt jelent.⁵⁹ Tendenciaként megfigyelhető továbbá, hogy a szélsőjobboldaliak jelentős erőfeszítéseket tesznek annak érdekében, hogy átessenek valamilyen „harc” kiképzésen, amelynek során részben megtanulnák kezelni a megszerzett fegyvereket, részben pedig jártasak lennének a küzdősportok terén.⁶⁰ Ezenfelül azon európai uniós országokkal kapcsolatosan, ahol jelen van a militáns szélsőbaloldali csoportok által gyakorolt erőszak, az összes TE-SAT-jelentés felhívja a figyelmet a két politikai szélsőséget képviselő közösség közti fokozódó feszültségre és az összecsapások számának növekedésére.

A szélsőjobboldali szervezetek a propagandatevékenységnek, a különböző rendezvényeknek és az egyre szorosabb nemzetközi együttműködésnek köszönhetően egyre látványosabbak, növekvő aktivitást mutatnak a világhálón is, ez különösen igaz a rasszizmustól és antiszemitizmustól fűtött weboldalakra, valamint a közösségi oldalakon kifejtett tevékenységre. Az internet a fentiekén túl egyben eszköze is lehet a radikalizációnak, amire példaként a magányos merénylőket lehet felhozni.

Ugyanakkor a TE-SAT-kiadványok leszögezik, hogy a politikai jobbszélen elsősorban eseti jellegű, szórványos extremista cselekményekkel és nem terrorizmussal kell számolni, hozzátevé, hogy a kiterjedt nemzetközi kapcsolatok ellenére a kis létszámmal működő militáns szélsőjobboldali csoportoknak kicsi a támogatottsága, és a tagok közt gyakori a széthúzás. A jelentések ugyanakkor azt is kiemelik, hogy az egyre intenzívebb csoportok a

56 Goodwin, Matthew - Ramalingam, Vidhya - Briggs, Rachel: *The New Radical Right: Violent and Non-Violent Movements in Europe*. Institute for Strategic Dialogue, London, February 2012. 48. o.

57 Répási Krisztián: *Újjáéled-e az európai szélsőjobboldali terrorizmus? Biztonságpolitika.hu*, 2012. 12. 18.

58 Bayer József: *Jobboldali populizmus és a szélsőjobboldal Kelet-Közép-Európában*. *Eszmélet*, 2002. 3. sz.

59 TE-SAT 2012, 29. és TE-SAT 2013, 37. o.

60 Stracansky, Pavol: *Neo-Nazis Taking to Terror*. *Inter Press Service*, 2012. 03. 09.

korábbiaknál alaposabban tervezik meg és dolgozzák ki akcióikat. Az Europol a politikai jobbszélén a legnagyobb veszélyforrást a magányos elkövetőkben látja, annak ellenére, hogy a TE-SAT-jelentések egyetlenegy, az Európai Unió területén szélsőjobboldali magányos merénylő által végrehajtott terrorcselekményről sem tesznek említést.

Iszlamista terrorizmus

Az Európán kívüli, transznacionális kapcsolatokkal rendelkező, nemzetközi terrorizmusnak nevezett fegyveres erőszak az 1960-as évek végén jelent meg kontinensünkön a Palesztin Felszabadítási Szervezet (PFSZ) és a PFSZ ernyőszervezetén kívüli palesztin fegyveres csoportok akcióival. Bár a palesztin terroristák a gépeltérítések kapcsán váltak hírhedtté, mégis hozzájuk, konkrétan a Fekete Szeptemberhez köthető minden idők egyik legfelkavaróbb terrorcselekménye, az 1972-es müncheni olimpián történt támadás. A Fekete Szeptember a PFSZ-hez hasonlóan szekuláris alapokon álló szervezet volt, amit azért fontos hangsúlyozni, mert a muzulmán vallási fanatikuskok által elkövetett terrorcselekmények hosszú időn keresztül nem veszélyeztették Európa biztonságát, egészen a 20. század végéig, amikor is az európai társadalom a politikai erőszak addig ismeretlen formájával került szembe.

A síita és szunnita szélsőségesek terrortevékenysége Európában

Kontinensünkön eddig az iszlamista terrorizmus elsősorban a szunnita szélsőségesekhez volt köthető, azóta azonban több mint egy tucatnyi terrorcselekményt a síita Hezbolláh hajtott végre. A libanoni militáns szervezet 1985 és 1989 között nagyjából Franciaországban, kisebbségek Spanyolországban és Nagy-Britanniában hajtott végre robbantásos merényleteket,⁶¹ továbbá nagy valószínűséggel a 2012. július 18-án a bulgáriai Burgaszban, izraeli turisták ellen elkövetett bombatámadás mögött is a Hezbolláh áll.⁶² A nyolcvanas évek merényletei – egy kivételével⁶³ – az 1975 és 1990 között zajló libanoni polgárháborúban való francia és amerikai szerepvállalással hozhatóak összefüggésbe, míg a burgaszi robbantás egyértelműen Izrael ellen irányult.

A szunnita extrémizmus fenyegetése az 1990-es évek elejétől érzékelhető. Az általa inspirált terrorista hálózatok, illetve csoportok létrejötte több szakaszban történt. Az évtized elejére tehető első, úgynevezett tradicionális szakasz kialakulása nagyban kötődik az 1980-as évek Afganisztánjához. A megszálló szovjet csapatok elleni küzdelemben több tízezer, többségében algériai és egyiptomi muzulmán önkéntes vett részt. Afganisztán ily módon a „különböző országokból érkezett ellenállók ideológiájának és fegyveres harcának valódi iskolájává és találkozóhelyévé vált”.⁶⁴ Saját országában az önkéntesek jó része különböző radikális, saját kormányát is támadó, Nyugat-ellenes iszlamista szervezetnek volt a tagja. A militánsok annak ellenére, hogy a szovjetek elleni küzdelmüket az USA is

61 Phillips, James: *Hezbollah's Terrorist Threat to the European Union*. *The Heritage Foundation*, 2007. 06. 20.

62 Barnett, David: *1 year after Burgas: What do we know?* *The Long War Journal*, 2013. 07. 18.

63 1989 márciusában, Londonban sikertelen bombamerényletet követtek el Salman Rushdie író ellen.

64 Kis-Benedek József: *Észak-afrikai iszlám radikális csoportok tevékenysége Európában*. *Felderítő Szemle*, 2007. 1. sz. 79. o.

finanszírozta, egyáltalán nem váltak Nyugat-baráttá. Az afgán hadszíntéren harci tapasztalatot szerzett külföldi harcosok egy része visszatért hazájába, az eredeti szervezetéhez, míg a másik részük egyéb helyszíneken (például Kasmír, Bosznia, Algéria) harcolt egy totalitárius iszlám állam megteremtéséért.⁶⁵ A hazatért veteránok igyekeztek megdönteni a szekuláris kormányt, ám a helyi biztonsági erők mindent megtettek, hogy felszámolják a rendszerellenes csoportokat. Emiatt közülük többen vagy az illegális bevándorlók között elvegyülve menekültek Európába, vagy – üldöztetésükre hivatkozva – politikai menedékkérelmet kértek és kaptak valamelyik európai országban, majd miután letelepedtek, megkísérelték újjászervezni kommunikációs, pénzügyi, információs és utánpótlási hálózatukat.⁶⁶ Az egykor Afganisztánban harcoló fegyveresek által életre hívott hálózatok tagjai az évek során kapcsolatot építettek ki egymással, az al-Káida központi szervezetével, valamint az al-Káidával kapcsolatban álló, Európán kívüli terrorista szervezetekkel.⁶⁷ Az Európán belül kiépült, a nyugati sajtó és szakirodalom által dzsihadistának elnevezett, szigorú hierarchia szerint felépülő hálózatok nem támadták a fogadó országot.⁶⁸ Tevékenységük sokkal inkább a „nemzetközi dzsihad” támogatására összpontosult,⁶⁹ amelynek lényege abban állt, hogy beavatkoztak a különböző muzulmán országokban vagy muszlimok lakta országrészekben folyó fegyveres cselekményekbe, hogy a kérdéses ország, illetve régió destabilizálásával átvegyék az irányítást a terület felett.

A második, proliferációsnak nevezett szakasz az 1990-es évek második felére tehető, nagyjából azokra az időkre, amikor az erősödő al-Káida lassan elérte műveleti képességének csúcsát. Az európai országokban tevékenykedő veteránok kapcsolatba léptek a helyi muzulmán közösségek azon tagjaival, akik fogékonyak voltak a Nyugat-ellenes harcra. Az újonnan toborzottakat pakisztáni kiképzőtáborokba küldték, és felkészítették őket a nyugati érdekeltségek elleni támadásokra. Nemzetközi irányultságú helyi hálózatok alakultak ki, amelyek közt megtalálhatók voltak mind a külföldi, mind a hazai szélsőségesek.⁷⁰ A kontinens – az algériai Fegyveres Iszlám Csoportok (*Groupes islamiques armés/Armed Islamic Group – GIA*) franciaországi merényleteit leszámítva – még mindig nem számított célpontnak, sokkal inkább olyan, Európán kívüli merényletek logisztikai háttérbázisának, mint amilyen a részben Hamburgban előkészített 2001. szeptember 11-i támadás is volt. A New York-i és washingtoni merényletek utáni terrorellenes intézkedések, köztük az afganisztáni beavatkozás és a pénzügyi források elapasztása meggyengítették az al-Káida központi szervezetét, amely ezek után kénytelen volt „kiszervezni” a merényleteket. Ennek eredményeképp a további akciók megszervezését és végrehajtását a mindinkább elszigetelődő központi vezetés rábízta a velük kapcsolatban álló és nekik hűséget fogadó közép-ázsiai, pakisztáni, délkelet-ázsiai, észak-afrikai és közel-keleti szervezetekre, bin Ladenék pedig egyre inkább már csak a „közös hivatkozási alapot” voltak képesek nyújtani. Európában a terrorizmus elleni küzdelem részeként életbe léptetett fokozott határellenőrzések, kitoloncolások, letartóztatások, valamint a bevándorlá-

65 Rostoványi Zsolt: *Az iszlám világ és a Nyugat*. Budapest, 2004, Corvina, 140. o.

66 Kepel, Gilles: *Dzsihad*. Budapest, 2007, Európa, 498. o.

67 Varga Attila: Terrorizmus – az iszlám dzsihadista hálózatok. *Felderítő Szemle*, 2007. 1. sz. 98. o.

68 Vidino, Lorenzo: *Radicalization, Linkage and Diversity*. RAND Corporation, 2011. 1. o.

69 Varga Attila: i. m. 98. o.

70 Uo. 99. o.

si politika megszigorítása a szélsőséges iszlamista hálózatok felbomlását, illetve decentralizálódását hozta magával.⁷¹

2003-ra tehető annak az időszaknak a kezdete („belföldi szakasz”), amikor kontinensünk egyértelműen a militáns iszlám célpontjává vált. A helyi muzulmán közösségek szélsőséges tagjai kisebb-nagyobb terroristacsoportokat hoztak létre Európában,⁷² amelyek viszont több szempontból különböztek az 1990-es években kiépült hálózatoktól. Az angolszász szakirodalom által *homegrown*nak („bennszülöttnek”) elnevezett terroristacsoportok vagy néhány fős sejtek már szinte teljes egészében második vagy harmadik generációs bevándorló muzulmánokból, illetve áttértekből (konvertitákból) álltak, megindult tehát egyfajta önszerveződés az Európában szocializálódott militáns muszlimok körében. Az erőszakos, autonóm csoportok tagjai – annak ellenére, hogy egy globális mozgalom részeként definiálták önmagukat – már csak lazán kötődtek külföldi terrorszervezetekhez, így a sejtek önállóan működhetnek, s szabadon eldönthették, hogy ki vagy mi ellen intéznek támadást. Továbbá a *homegrown* csoportokban nem igazán létezett alá-fölérendeltségi viszony, emiatt nem is találunk olyan vezető személyiséget, aki meghatározta volna a stratégiát. Ilyenformán a 2002–2003 környékén alakult csoportok sokkal inkább hasonlítottak gengszterekből álló utcai bűnbandákhoz, mint az egy évtizeddel korábbi, harci és szervezési tapasztalattal rendelkező afganisztáni veteránok által jól kiépített hálózatokhoz. Fontos megemlíteni, hogy a 2001 végén meginduló afganisztáni és a 2003 márciusában kezdődő iraki háború, valamint az évtizedek óta húzódó palesztin–izraeli konfliktus tagadhatatlanul fontos szerepet játszottak az európai muzulmán fiatalok radikalizálódásában. Az új évezred elején létrejött militáns csoportok azonban elsősorban a hazai folyamatokra – például a dániai *Jyllands-Posten* újság által 2005-ben megjelentetett, Mohamed prófétát ábrázoló karikatúrák miatt kirobbant botrányra, valamint egyes európai országok külpolitikájára – összpontosítottak, a célpontok tekintetében pedig az adott európai országon belüli személyek, illetve létesítmények szerepeltek, nem pedig a kontinens határain kívüliek.⁷³ A „bennszülött” sejtekre az egyik leg többet emlegetett példa az úgynevezett Hofstad-csoport, amelynek egyik tagja, Mohamed Bújeri 2004. november 2-án Amszterdamban meggyilkolta az iszlámot vehemensen kritizáló Theo van Gogh holland filmrendezőt. Ezek a csoportok etnikailag keverték voltak, aktivistáik Marokkóból, Pakisztánból, Algériából, Tunéziából, Szomáliából, valamint a Karib-térségből származtak, ám a marokóiak és a pakisztániak felül, míg a közel-keletiek alul voltak reprezentálva.⁷⁴

Az előbbi felosztást kiegészítenénk Lorenzo Vidino elemzésével, miszerint 2007 környékén egy újabb, jelenleg is tartó szakasz kezdődött, ami lényegében az előző fázis részben módosult formája. A vallási szélsőséges „bennszülött” csoportok, mint láttuk, nem függtek az Európán kívüli terrorista szervezetektől, nem álltak velük szoros, napi szintű kapcsolatban, azonban 2006–2007-től kezdve – különösen az Egyesült Királyságban, Németországban, Dániában és Svédországban – egyre több *homegrown* csoport, illetve egyén

71 Uo. 102. o.

72 Uo. 99. o.

73 Vidino, Lorenzo: i. m. 4–5. o.

74 Roy, Olivier: *Islamic Terrorist Radicalization in Europe*. In Amghar, Samir – Boubekeur, Amel – Emerson Michael (eds.): *European Islam – Challenges for Society and Public Policy*. Brussels, 2007, Center for European Political Studies, 53. o.

keres és létesít kapcsolatot különböző, az al-Káidához kötődő terrorista szervezetekkel. Ha sikerül felvenni a kapcsolatot, akkor a szélsőségesek túlnyomórészt pakisztáni táborokban esnek át kiképzésen. Egy részük csatlakozik valamelyik ázsiai vagy afrikai terrorista szervezethez, másik részük viszont hazautazik abba az európai országba, ahol született vagy ahol felnőtt, és támadást hajt végre vagy kísérel meg végrehajtani olyan célpont ellen, amit ő maga választ ki. Erre a legtöbbet hozott példa a 2007-ben, Németországban lebukott, Saueerlandi Sejtnek nevezett négyfős csoport, amelynek német állampolgársággal rendelkező szélsőséges muszlim tagjai az üzbejisztáni gyökerű Iszlám Dzsihad Uniója által fenntartott táborban estek át fegyveres kiképzésen, majd Németországban több célpont, köztük a ramsteini amerikai katonai bázis ellen terveztek merényletet végrehajtani. Újdonság, hogy a korábbiaktól eltérően nem az al-Káida vagy valamelyik „fiókszervezete” kereste meg a helyi szélsőséges fiatalokat, hanem fordítva, ők maguk ajánlkoztak fel és kértek segítséget a támadások végrehajtására.⁷⁵ Abban viszont hasonlítanak a korábbi szakasz képviselőihez, hogy az Európába visszatérő *homegrown* militánsok egyrészt megőrizték függetlenségüket, mert nem tagozódtak be a kiképzésüket levezénylő terrorszervezetbe, másrészt az általuk létrehozott csoport sem volt túlságosan centralizált.

A fentebb felsorolt szakaszok között nincs éles időbeli határvonal. Egyrészt a szovjetellenes harcokban edződött, Afganisztánt megjárt veteránok az idők során ugyan „kikoptak”, de a második és a harmadik szakasz képviselői nem tűntek el nyomtalanul az elmúlt egy-másfél évtizedben.⁷⁶ Másrészt Franciaország már 1994 decemberétől kezdve ki van téve az észak-afrikai, főként algériai militáns iszlamisták állandó fenyegetésének.⁷⁷ Harmadrészt az első olyan akció, amit a „globális dzsihad” nevében európai területen található célpont ellen akartak végrehajtani, csaknem egy évvel a New York-i és washingtoni támadások előtt volt, 2000 decemberében, Strasbourgban.⁷⁸ Azonban az 1990-es évek franciaországi merényletei és a strasbourgi eset akkoriban kivételnek számítottak, ismeretességük csak annak bizonyosságául szolgál, hogy az Európát fenyegető iszlamista terrorizmus különböző „fejlődési” szakaszait nem lehet élesen elválasztani egymástól.

⁷⁵ Vidino, Lorenzo: i. m. 8. o.

⁷⁶ Uo. 6. o.

⁷⁷ 1994 decembere és 1996 tavasza között az algériai Fegyveres Iszlám Csoport (GIA) több bombatámadást hajtott végre, illetve kísérelt meg végrehajtani Párizsban és más francia nagyvárosokban, hogy elretentse Franciaországot az iszlamista felkelők és a szekuláris hatalom közt 1992 és 1997 között zajló polgárháborúba való beavatkozástól. A GIA a merényleteinek végrehajtásához felhasználta a franciaországi muszlim közösségek vele szimpatizáló, algériai származású fiataljait. Lásd Masters, Jonathan: *Al-Qaeda in the Islamic Maghreb*. Council on Foreign Relations, 2014. 01. 08. Sem a GIA, sem pedig a GIA utódszervezeteinek tekinthető Szalafista Csoport az Imáért és a Harcért (*Groupe Salafiste pour la Prédication et la Combat - GSPC*), valamint az Al-Káida az Iszlám Maghreb Földjén nem hagyott fel Franciaország, illetve a francia állampolgárok elleni merénylettekkel, ugyanakkor az 1995-ös bombatámadások szoros összefüggésben voltak az algériai eseménnyel, míg a későbbi akcióknál már tetten érhető bin Laden „az egész világra kiterjedő dzsiháddal” kapcsolatos ideológiája.

⁷⁸ A merénylet a strasbourgi karácsonyi vásáron terveztek bombát robbantani, de a rendőrség meghiúsította az akciót. A négy gyanúsított a GIA-hoz, illetve a GSPC-hez tartozó algériai volt. Lásd Nesser, Peter: *Chronology of Jihadism in Western Europe 1994-2007: Planned, Prepared, and Executed Terrorist Attacks*. *Studies in Conflict & Terrorism*, 2008. vol. 31. no. 10. 929-930. o.

A magányos merénylők

Az elmúlt évek iszlamista merényletei közül többet olyan, „magányos farkasnak” nevezett személyek követtek el, akik feltehetően nem voltak tagjai semmilyen terrorszervezetnek sem. A terrorizmus történetében azonban a modern kori magányos merénylő alakja egyáltalán nem szokatlan jelenség, ugyanis a vezető nélküli ellenállás modelljének is nevezett elgondolás az 1970-es évek derekától szerves részét képezi a politikai erőszak különböző – szélsőjobboldali, single issue, iszlamista – válfajainak. A módszer lényege, hogy a merényletet végrehajtó személy nem áll kapcsolatban magával a szervezettel, és a militáns csoportok „mindössze” a közös ideológiai platformot szolgáltatják, ám az akciókat egy-egy személyes vagy legfeljebb néhány fős kis sejtek hajtják végre. Az iszlamistáknál az ilyen típusú merényletek ideológiai megalapozásában nagy szerepe volt a 2005. július 7-i londoni öngyilkos robbantások értelmi szerzőjének és az al-Káida fontos stratégiai gondolkodójának tartott Abu Muszab asz-Szurinak. 2005. január elején az interneten megjelent *Felhívás a világméretű iszlám ellenállásra (Call to Global Islamic Resistance)* című könyvének központi eleme az a teória, hogy a „dzsihadista” mozgalmaknak úgy kellene mind a „közeli ellenség” (a helyi rezsimek), mind a „távoli ellenség” (USA, India, Izrael stb.) ellen végrehajtani a támadásokat, hogy ne legyen szükség szervezeti háttérre.⁷⁹ Az „egyéni dzsihad” elgondolását több fontos pozícióban lévő terrorista is magáévá tette, ezáltal Szuri gondolatait nemcsak a jemeni Al-Káida az Arab Félszigeten és annak kiadványa, az *Inspire* magazin propagálta, hanem az al-Káida médiacsatornája, az *asz-Szahab*, valamint Adam Gadahn, a militáns iszlamizmus amerikai szócsöve is.⁸⁰

Az erőszakos cselekmények társadalmi és ideológiai háttere

Az első vendégmunkások – különösen az észak-afrikai muzulmán országokból – az 1960-as években érkeztek Európába, ugyanis a nyugat-európai országoknak a kialakult munkaerőhiány miatt szükségük volt vendégmunkásokra.⁸¹ Azonban az 1973. októberi arab-izraeli háború után elszabadult olajárak okozta hatalmas infláció és munkanélküliség Nyugat-Európában is éreztették hatásukat, a válság pedig elsősorban az ott dolgozó képzetlen külföldi munkaerőt sújtotta. Az európai országok ezután a vendégmunka visszaszorítására törekedtek, azt remélve, hogy csökken a munkanélküliség, de a vendégmunkások többsége nem akart visszatérni politikailag és gazdaságilag instabil származási országába. Az 1980-as években a bevándorlók újabb hulláma érkezett Európába, s az akkor érkező, elsősorban gazdasági menekültek között viszont már megtalálhatók voltak a szélsőséges politikai irányzatok képviselői is.⁸² Az első generációs bevándorlók közül

79 Samuels, David: *The New Mastermind of Jihad. The Wall Street Journal*, 2012. 04. 06.; Murad Batal al-Shishani: *Syria's Surprising Release of Jihadi Strategist Abu Mus'ab al-Suri. The Jamestown Foundation*, 2012. 02. 10.

80 Nesser, Peter: *Individual Jihadist Operations in Europe: Patterns and Challenges. CTC Sentinel*, 2012. 01. 18.; Steward, Scott: *Cutting Through The Lone Wolf Hype. Stratfor*, 2011. 09. 22. A magányos merénylőkhöz sorolják a 2012 márciusában Toulouse és a közeli Montauban településén katonákat és civileket, köztük gyerekeket is meggyilkoló Mohamed Merah is. Ugyanakkor nem lehet biztosan tudni, hogy Merah – aki korábban többször is járt Afganisztánban – egyedül dolgozott-e, vagy kívülről segítették őt.

81 Kis-Benedek József: i. m. 78. o.

82 Kepel, Gilles: i. m. 327. o. és Kis-Benedek József: i. m. 78. o.

sokan nem tudtak teljesen beilleszkedni a fogadó országba, ám az integráció hiánya és az ebből fakadó radikalizáció sokkal inkább az utánuk következő nemzedékeknél vált igazán láthatóvá, aminek okát részben a befogadás hiányában,⁸³ részben a muszlim közösségek munkaképes tagjainak nem megfelelő képzettségében,⁸⁴ részben pedig a nem megfelelő nyelvtudásban⁸⁵ kell keresni. A bevándorlók gyermekeinek, vagyis a második nemzedéknek jelentős szerepe volt és van az európai muszlimok radikalizációjában, mert „a második generációnál jelentkező beilleszkedési kísérletek kudarca könnyen visszaüt a harmadik, negyedik generációnál”.⁸⁶ A szélsőséges nézetek nemcsak a tanulatlan, munkanélküli, rossz körülmények között élőket (például Mohamed Meraht, a toulouse-i merénylet) fertőzték meg, hanem a felsőfokú végzettséggel rendelkező, feltörekvő húszas-harmincas éveikben járó muszlimokat is: Theo van Gogh gyilkosa, Mohamed Bújeri, valamint a 2005. július 7-i londoni merényletek négy elkövetője közül hárman főiskolai vagy egyetemi tanulmányokat folytattak. Náluk a szociális nyomor ugyan nem játszott szerepet, de az elidegenedés, a többségi társadalomtól való elfordulás és az iszlám radikalizmus felé közeledés viszont igen. Ők lélekben nemcsak az európai szokásokkal nem tudtak azonosulni, hanem már a szüleik kultúrájával sem, ami identitásválsághoz, pszichés zavarokhoz vezetett. Rostoványi Zsolt Timothy Garton Ash brit történésznek a holland filmrendező megölésével kapcsolatos megállapítását idézi, miszerint a Bújerihez hasonló talajvesztett, instabil személyiségek „már sehhol sem érzik jól magukat: sem Európában, ahol élnek, sem abban az országban, ahonnan a szüleik jöttek”.⁸⁷ Visszatérve a társadalmi háttérhez, Olivier Roy francia iszlámkutató szerint a Nyugaton élő radikális muszlimok ugyanaból a közegeből jöttek, mint az 1970–1980-as évek szélsőbaloldali aktivistái. Évtizedekkel korábban ezek a fiatalok nagy valószínűséggel a különböző marxista-leninista szervezetekhez csatlakoztak volna, azonban ma már a marxisták nem tudják megszólítani sem a lepusztult lakótelepeken, illetve a szlömösödő belvárosi kerületekben élőket, sem pedig a társadalomtól elforduló iskolázott középosztálybelieket, míg az iszlámisták igen. Roy úgy véli, hogy ezáltal napjainkban az iszlámista hitszónokok helyettesítik az egykori szélsőbaloldali militánsokat.⁸⁸ A magukat kívülállónak tekintőkhöz pedig hamar utat találnak az interneten terjedő, valamint az aktivisták és bizonyos szalafista imámok által hangoztatott szélsőséges nézetek. Ezek a nézetek gyakran szorosan kapcsolódnak a „dzsihadista szalafizmus” vagy „globalizált dzsihad” néven elterjedt ideológiához, amely az iszlámizációt erőszakkal, nemritkán terrorista módszerekkel, a dzsihad terminológiáját felhasználva kívánja végrehajtani.⁸⁹ Az irányzat a nem muszlimokkal és az iszlám más leágazásaival szemben is intoleráns hívei elsősorban egy olyan „iszlám emirátust” akarnak létrehozni,

83 Rostoványi Zsolt: Európai (euro-)iszlám, vagy iszlám Európában. In Rostoványi Zsolt (szerk.): *Az iszlám Európában*. Budapest, 2010, Aula, 31–32. o.

84 Bigot, Adèle: *Islamic Radicalization in France*. *International Institute for Counter-Terrorism*, 2012. 17. o.

85 Rostoványi Zsolt: A németországi muszlim közösségek. In Rostoványi Zsolt (szerk.): *Az iszlám Európában*. Budapest, 2010, Aula, 302. o.

86 Szűcs Anita: „Szabadság, egyenlőség, testvériség” és a rasszizmus: muszlimok Franciaországban. In Rostoványi Zsolt (szerk.): *Az iszlám Európában*. Budapest, 2010, Aula, 256. o.

87 Rostoványi Zsolt: Európai (euro-)iszlám... i. m. 54. o.

88 Olivier Roy: *Globalised Islam*. London, 2004, Hurst & Company, 45–46. o. és 324. o.

89 Rostoványi Zsolt: A „totalizáló iszlámtól” a „szekularizált iszlámig”. Az iszlám civilizáció a retraditionalizáció és modernizáció kettős szorításában. In Csicsman László (szerk.): *Iszlám és modernizáció a Közel-Keleten*. Budapest, 2010, Aula, 72. o.

ahol a világi törvények helyett a saría uralkodik, és számukra mindenki ellenségnek számít, aki nem az általuk elképzelt igaz iszlám értékeket követi.⁹⁰

„Nemzetközi dzsihád” európai részvétellel

A TE-SAT-kiadványokban világosan nyomon lehet követni, hogy a világnak melyik szeglete szolgál a „hitetlenek elleni globális dzsihád” éppen aktuális színterül. A folyamat három évtizeddel ezelőtt Afganisztánban kezdődött, majd az 1990-es években rövid ideig Boszniában folytatódott, a 2000-es években pedig ismét Afganisztán, majd Irak következett. Ezekben az időkben Európából elsősorban az észak-iraki kurdisztáni régióba, a független Kurdisztánt vallási alapokon létrehozni próbáló és az al-Káidával kapcsolatban álló Anszár-al Iszlám (vagy más néven Anszár al-Szunna) terrorista szervezet sorai közé toboroztak fegyvereseket. Az évtized során számos európai önkéntes harcolt kasmíri és csecsenföldi ellenállók között, továbbá az Afrika északi-északnyugati részén működő, Al-Káida az Iszlám Maghreb Földjén szervezet is tárt karokkal fogadta az Európából érkező önkénteseket. Bár az amerikai kivonulást követően Irak szerepét jelenleg Szomália és Szíria töltik be,⁹¹ az afgán–pakisztáni határvidék semmit sem veszített korábbi jelentőségéből. A hatóságok számára nehezen ellenőrizhető, 6-7000 méteres hegyekkel szabdalts területnek kettős funkciója van. Egyrészt kitűnő kiképzési terep, másrészt „elosztópont”, mert a kiképzés után az önként jelentkezők eldönthetik, hogy hazatérnek Európába, esetleg ott maradnak harcolni a felkelőkkel a pakisztáni vagy az afgán kormány, illetve a külföldi csapatok ellen, vagy átmennek egy másik országba, és csatlakoznak az ottani iszlamista fegyveresekhez. A legnagyobb veszélyt a hazatérő önkéntesek jelenthetik, ugyanis ők nemcsak azért számítanak biztonsági kockázatnak, mert harci tapasztalatukat felhasználva merényletet követhetnek el hazai terepen, hanem mert rajtuk keresztül az al-Káida vagy a hozzá közel álló csoportok, szervezetek – például az Üzbegisztáni Iszlám Mozgalom, a pakisztáni tálibok mozgalma vagy a szíriai és a szomáliai vallási fanatikusok – könnyebben meg tudják szólítani az európai radikális muszlimokat.⁹²

Kevés merénylet – nagy hatásokkal

Az Európai Unió iszlamista terrorfenyegetettségének mértékét nehéz pontosan meghatározni, ugyanis a jelenséget több szempontból is meg kell vizsgálni. A TE-SAT adatait nézve nyilvánvaló, hogy az iszlamista terrorcselekmények nagyon kis százalékát adják az EU területén évente elkövetett összes – szeparatista, szélsőbaloldali stb. – merényletnek, globális viszonylatban pedig az EU-n belüli iszlamista fenyegetés messze elmarad a közel-keleti, az afrikai vagy a dél-ázsiai mögött.⁹³ A terrorellenes intézkedések nem hagyták érintetlenül az európai hálózatokat sem: a *homegrown* csoportok már közel sem olyan

90 Béres János: *Napjaink muszlim terrorizmusának gyökerei és visszaszorításának lehetőségei*. Doktori (PhD) értekezés, Budapest, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola, 2008. 31. o.

91 Répási Krisztián: *Európa az iszlamista terrorizmus árnyékában*. *Hadtudományi Szemle*, 2013. 1. sz. 51. o.

92 Horst, F. W.: *Salafist Jihadism in Germany*. *International Institute for Counter-Terrorism*, 2011. 01. 12.

93 Tóth Péter: *A világ terrorfenyegetettségének alakulása 2004 és 2011 között (I.)*. *NKE SVKK Elemzések*, 2012/9. 2. o.

hatékonyak, mint a 2005-ös londoni merénylet előtt. A „magányos farkasok” jelentette veszélyt is a helyén kell kezelni. Míg elméletben nagyon jól működik az „egyéni dzsihád”, addig a gyakorlat egészen mást mutat. Sem az önálló, kis létszámú csoportoknak, sem a magányos merénylőknek nem áll rendelkezésére az akciók sikerét biztosító, jól kiépített szervezeti háttér. Az amatőröknek tekinthető elkövetőknek maguknak kell gondoskodniuk a támadáshoz szükséges fegyver(ek), a robbanószerkezethez szükséges hozzávalók beszerzéséről, a célpont(ok) felderítéséről stb., továbbá rendelkezniük kell a szükséges technikai tudással és nem kevés önfegyelemmel is. Nem sajtátható el minden az internetről, a terrorista kiképzőtáborokba való eljutás kísérlete pedig magával hordozza a lebukás veszélyét. Ugyanakkor „a NATO 2002-es terrorizmusellenes koncepciója a terrorfenyegetettség címszó alatt a vallási extrémizmust jelöli meg a legfenyegetőbb veszélynek”,⁹⁴ aminek egyik oka feltehetően az, hogy a vallási szélsőségeség által motivált fegyveres erőszak általában a halálos áldozatok maximalizálására törekszik. Ez utóbbi nem idegen a terrorizmus más típusaitól sem, de a szélsőjobboldali erőszakhoz sokban hasonlító⁹⁵ iszlamista támadások jellegzetessége, hogy a legtöbb merénylet a halálos áldozatok maximalizálására törekedett. Az ilyen irányú próbálkozás nemcsak a madridi és a londoni terrorcselekményeknél volt tetten érhető, hanem szinte az összes 2005 utáni merényletnél és merényletkísérletnél is, és ez az, ami különösen veszélyessé teszi a terrorizmusnak ezt a válfaját. Tagadhatatlan, hogy a londoni öngyilkos akciók után a támadások eredményessége meredeken zuhant, azonban a sikeres merényletek alacsony száma csak részben tudható be az elkövetők amatőrségének: ez jelentős mértékben a nemzetbiztonsági szolgálatok és a rendőrség éberségének is köszönhető. Mindazonáltal az Európai Unió és Svájc területén élő 15–25 millió muszlimnak mindössze két-három százaléka szélsőséges,⁹⁶ mert a többségük be akar illeszkedni a társadalomba. A felmérések szerint azonban a radikális eszmékkel szimpatizálók száma egész Európában nő, és az iszlamista politikai erőszak begyűrűzött olyan országokba – Dániába és Svédországba – is, ahol 2005 előtt nem volt jelen. Az azonban teljes bizonyossággal állítható, hogy sem Európa, sem a világ iszlamista terrorfenyegetettségére nincs hatással Oszama bin Laden likvidálása. Bár az al-Káida egykori vezetője előmozdítója volt a fegyveres erőszakot előtérbe helyező irányzatok világszintű megerősödésének, a militáns iszlamizmus nem tőle eredeztethető,⁹⁷ és a jelenség – decentralizáltsága következtében – halála után is fennmarad.

Konklúzió

Az Europol és az Észak-Írországi Rendőrség (*Police Service in Northern Ireland*) jelentései szerint a merényletek és a szeparatista terrorizmussal kapcsolatosan őrizetbe vett szemé-

94 Balogh István – Kaiser Ferenc – Tólas Péter – Tongori Zsófia: A globalizáció kihívásai. In Gazdag Ferenc (szerk.): *Biztonsági tanulmányok – Biztonságpolitika*. Budapest, 2010, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, 176. o.

95 Ide sorolhatjuk a szinte kizárólag puha célpontok elleni támadást, a törekvést, hogy a merényletek minél több halottat vagy sérültet hagyjanak maguk után, a magányos elkövetők növekvő számát, valamint a tömegpusztító fegyver előállítására való kísérletet. Ez utóbbihoz lásd Nesser, Peter: *Chronology of Jihadism in Western Europe 1994–2007*, 934. o. és Wainwright, Martin: *Neo-Nazi Ian Davison jailed for 10 years for making chemical weapon*. *The Guardian*, 2010. 05. 14.

96 Rostoványi Zsolt: Európai (euro-) iszlám vagy iszlám Európában, i. m. 29. o. és 33. o.

97 Béres János: i. m. 38. o. és Resperger István: *Az iszlám világ és hatása a biztonságra*. Budapest, 2003, ZMNE Egyetemi Kiadó, 61. o.

lyek száma évről évre csökken. Közelebről megvizsgálva a régiókat, mind az észak-írországi disszidens csoportok 2002 utáni aktivitása, mind a baszkföldi ETA 2008-at követő hatékonysága jelentősen csökkent, és az erőszak egyik konfliktusövezetben sem közelíti meg az 1970–1980-as évek szintjét.⁹⁸ Hasonló a helyzet a másik két konfliktus sújtotta területtel, ugyanis a galíciai terrorizmus, valamint az elmúlt tíz év korzikai szeparatizmusa – az északír és a baszk militánsoktól eltérően – elsősorban ingatlanokat és nem emberi életet vett célba, a támadások pedig kis erejűek voltak, és nem tömeges halálos áldozattal járó, úgynevezett stratégiai terrorcselekmények. Ugyanakkor a szeparatisták még mindig több merényletet követnek el, mint a szélsőbaloldaliak, a szélsőjobboldaliak és az iszlámisták együttvéve, továbbá a letartóztatottak aránya is – összevetve a terrorizmus többi válfajának képviselőivel – rendkívül magas, nem beszélve arról, hogy az infrastruktúra, az energiacégek, a rendőrségi létesítmények és a kormányhivatalok elleni támadások tetemes anyagi kárt okoznak.

A militáns szélsőbaloldalt illetően változó képet mutat a terrorcselekmények és az őrizetbe vett személyek száma. 2010-ig évről évre több merényletet követtek el, onnantól kezdve viszont folyamatosan csökken a számuk, míg a letartóztatások aránya hol nagyobb, hol kevesebb az azt megelőző évhez képest. A szélsőbaloldaliak esetében nem a nagyszámú merényletek jelentik a lehetséges veszélyforrást,⁹⁹ hanem egyrészt a különböző országokban lévő anarchista fegyveresek az eddigieknél összehangoltabb együttműködése, másrészt ha a terroristák a jövőben nem az anyagi károkozásra fognak koncentrálni, hanem a személyi sérülés okozására vagy halálos kimenetelű akciókra.

A fentebb vázolt terrorizmustípusok közül a szeparatista és a szélsőbaloldali lokalizált formában nyilvánulnak meg, vagyis csak bizonyos országokat, és azon belül is mindössze egyes régiókat vagy városokat érintenek.¹⁰⁰ Ezzel szemben a szélsőjobboldali terrorveszély a szélsőjobboldalon belül meghúzódó ideológiai irányzatok komplexitása miatt lényegében bárhol jelentkezhet az unió területén. Ugyanakkor – osztva a szakértők véleményét – a politikai jobbszáron a közeljövőben nincs arra esély, hogy az 1970–1980-as évek terrorhullámához hasonló támadások söpörjenek végig a kontinensen. Mindamellet számítani lehet arra, hogy az alacsony szintűnek tekintett akciókat végrehajtó jobboldali extremista közeg ki fog termelni magából olyan egyéneket vagy kisebb csoportokat, sejteket, amelyek inspirációt meríthetnek Breivik vagy a Nemzetiszocialista Földalatti Mozgalom támadásaiból.

Az iszlámista terrorizmus kapcsán elsősorban arra érdemes felhívni a figyelmet, hogy az európai közvélemény e terrorizmustípust tekinti a legveszélyesebbnek, gyakran erősen felülértékelve elkövetési hatékonyságát. A szakértők között ugyanakkor konszenzus

98 Horváth Attila: i. m. 12. o.

99 2005 októbere és 2012 között összesen 219 terrortámadást követtek el a szélsőbaloldaliak, míg a szeparatisták körülbelül tízszer ennyit.

100 Szeparatista terrorról csak Észak-Írország, Baszkföld, Galícia és Korzika kapcsán beszélünk. A szélsőbaloldali terrorizmus pedig tulajdonképpen a „mediterrán anarchista háromszögre” korlátozódik, de ott sem az érintett országok teljes egészére, mert mindhárom EU-tagállam esetében körül lehet határolni azokat a területeket, ahol a legtöbb erőszakos akció történik: mindez Görögországban Athén és Thesszaloniki környékét (lásd: TE-SAT 2007. 33. o.), Spanyolországban elsősorban Barcelonát, Valenciát, Madridot és Burgost (lásd Terrorist Activity in the European Union 2003-2004. 18. o.), míg Olaszországban – Szardíniát leszámítva – főként az északi és a közép-olasz tartományokat jelenti (lásd: az olasz nemzetbiztonsági szolgálatoknak a 2005-ös év második feléről szóló jelentése: 56ª relazione sulla politica informativa e della sicurezza. *Segreteria Generale del CESIS*, 2006. 21. o.).

van abban, hogy az iszlamista szélsőségesek befolyása az utóbbi években egyértelműen növekedett Európában. Erre utal az a tény is, hogy a szeparatisták után az iszlamisták adják a terrorizmus, illetve a terrorizmus támogatása miatt letartóztatottak legnagyobb csoportját. Más kérdés, hogy az európai terrorcselekmények számában ez a radikalizálódás egyelőre nem érzékelhető.